

Undesirable Student Behaviors: The Boy's High School Sample

Esra Tekel*¹

Abstract

The aim of this research is to analyze the causes of undesirable student behavior and the analysis used by school management to solve these behaviors. The research is designed as a case study design. The research is conducted in a male high school located in Sultangazi, a district of Istanbul with a low socio-economic level. A semi-structured interview with 6 teachers determined by homogeneous sampling method and document analysis methods were used in order to collect data. According to the findings, the main reason of undesirable student behaviors is family attitude. Other reasons of undesirable student behaviours are teachers, the education system, the student himself/herself, the school and the school administration respectively. School administration follow some applications as (i) giving advice to students, (ii) obtaining a promise from students, (iii) meeting between classroom teachers and the student, (iv) giving consultation by school consultant to the student, (v) giving information to student' parents about the situation, (vi) giving written warning to the student, (vii) changing students' class or classroom teacher if necessary, (viii) transferring the student to another school or enrolling him/her to open high school by persuading parents, and (ix) arranging clup activities. The research was concluded with limitations and suggestions for future studies.

Key Words: undesirable student behaviours, high school, case study

İstenmeyen Öğrenci Davranışları: Bir Erkek Lisesi Örneği

Öz

Bu araştırmanın amacı istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenlerini ve okul yönetiminin bu davranışları çözmek için yaptığı uygulamaları analiz etmektir. Araştırma durum çalışması deseninde tasarlanmıştır. Araştırma İstanbul ilinin düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip ilçesi Sultangazi'de yer alan bir erkek lisesinde yürütülmüştür. Veriler homojen örnekleme yöntemiyle belirlenen 6 öğretmen ile yarı yapılandırılmış görüşme ve okulda tutulan 441 disiplin suçunu içeren doküman analizi yöntemi ile toplanmıştır. Elde edilen bulgulara göre istenmeyen öğrenci davranışlarının temel nedeni aile tutumudur. Daha sonra sırasıyla öğretmen, eğitim sistemi, öğrencinin kendisi, okul ve okul yönetimi istenmeyen öğrenci davranışlarına neden olmaktadır. Okul yönetimi istenmeyen davranışları çözmek ve en aza indirmek için (i) nasihat etme, (ii) öğrenciden söz alma, (iii) sınıf öğretmenlerinin öğrenci ile görüşmesi, (iv) rehberlik servisinin öğrenci ile görüşmesi, (v) velilerin durumdan haberdar edilmesi, (vi) öğrenciye yazılı uyarı verilmesi, (vii) gerektiğinde öğrencinin sınıfının veya sınıf öğretmeninin değiştirilmesi, (viii) velinin ikna edilerek öğrencinin başka okula naklinin yapılması ya da açık liseye aldırılması, ve (ix) kulüp faaliyetlerinin yapılması gibi uygulamalar yapmaktadır. Araştırma sınırlılıklar ve sonraki araştırmalara önerilerle sonlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: istenmeyen öğrenci davranışları, lise, durum çalışması

*¹Corresponding Author: Dr. Öğretim Üyesi Esra Tekel, Afyon Kocatepe Üniversitesi, etekel@aku.edu.tr

Giriş

Okullar bir toplumun geleceğini şekillendiren en önemli yapı taşı olarak görülmektedir. Her ne kadar okullar toplumun geleceği için öğrencileri fiziksel, zihinsel ve sosyal açıdan bütüncül bir şekilde yetiştirmeyi amaçlasa da ve bu yönde birtakım önlemler alsa da istenmeyen öğrenci davranışlarının görülmesi kaçınılmazdır. Bu noktada istenmeyen öğrenci davranışlarını tespit etmek ve bu davranışları en aza indirmek için gerekli önlemler almak hem öğrencilerin gelişimi hem de genel olarak toplumun geleceği için büyük önem taşımaktadır.

İstenmeyen öğrenci davranışlarının tanımı literatürde sınıf düzenine, yürütülen etkinliğin türüne, çocukların yaşlarına bağlı davranışlarına, daha önceki yaşantılarına ve öğretmen beklentilerine göre farklılaşmaktadır. Ancak bu farklılığa rağmen, bir davranış olumsuz olarak nitelendirmek için Bull ve Solity (1996) dört önemli ölçüte vurgu yapmıştır:

- Öğrencinin kendi öğrenmesiyle, sınıftaki diğer öğrencilerin öğrenmelerini engelleyen ve dersi bölen davranışlar,
- Öğrencinin öğretmeni ve arkadaşlarıyla etkileşimine zarar veren anti-sosyal nitelikteki davranışlar,
- Öğrencinin kendisine veya diğerlerinin güvenliği için risk oluşturan ve zarara yol açacak nitelikte olan davranışlar,
- Okul eşyaları veya kişilerin özel eşyalarının kaybı veya zarar görmesine yol açan davranışlar istenmeyen davranışlar olarak nitelendirilebilir.

Diğer yandan bazı durumlarda bir davranış, çocuğun kendisine veya ilişkilerine zarar vermediği halde, sadece sıklığı nedeniyle olumsuz davranış olarak nitelendirilebilir (Balay ve Sağlam, 2008).

Yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalar, okullarda istenmeyen davranışların sıklığının arttığını, hem de gittikçe daha ciddi boyutlara ulaştığını göstermektedir. Örneğin Amerika’da okullarda 11 önemli istenmeyen davranışın varlığından söz edilmektedir. Bunlar devamsızlık, sınıfa geç gelme, alkol kullanma, küfretme, kavga etme, vahşilik (vandalizm), madde kullanma, hırsızlık yapma, gebe kalma, dersi kesme ve silah taşıma şeklinde sıralanmıştır (Çelik, 2003). Bu noktada istenmeyen öğrenci davranışları sadece okulu değil, okul çevresini ve toplumu da etkileyen bir unsur olarak karşımıza çıkmakta; bu davranışları en aza indirmek için öğretmenlere ve okul yönetimine önemli roller düşmektedir. Özellikle mesleğe yeni başlamış öğretmenler istenmeyen öğrenci davranışları ile baş etme konusunda problem yaşamakta (Türnüklü, 2000), hatta mesleklerini bırakmayı bile düşünebilmektedirler (Charles, 1992). Hem disiplin yönetmeliğinin doğru bir şekilde uygulanması, hem de sınıf yönetiminde istenmeyen davranışlarla baş edebilme konusunda öğretmenlere destek olmada okul yönetimi devreye girmelidir.

Bu bağlamda bu araştırmanın amacı İstanbul ilinin sosyo-ekonomik olarak düşük ve göç alan bir ilçesi olan Sultangazi’de yer alan bir erkek lisesinde yaşanan istenmeyen öğrenci davranışlarının türlerinin ve nedenlerinin incelenmesi ve istenmeyen davranışları en aza indirmek için okul yönetiminin yapmış olduğu uygulamaların incelenmesidir. Sultangazi ilçesinin seçilmesinin nedeni özellikle düşük sosyoekonomik bölgelerdeki okullarda istenmeyen öğrenci davranışlarının daha fazla olmasıdır (Kilimci, 2009). İstenmeyen öğrenci davranışlarının ilköğretim basamağında pek rastlanılmayacağı (Başaran, 2006), bununla birlikte ergenlik dönemiyle öğrencilerin istenmeyen davranışlarında bulunma eğiliminin arttığı (Wentzel, 1999) göz önünde bulundurularak bir lise üzerinde bu araştırmanın yürütülmesi uygun görülmüştür. Benzer biçimde erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla disiplin cezası aldıkları (Erkesici, 2005) düşünülerek karma eğitim veren bir liseden ziyade, erkek lisesi üzerinde çalışılarak daha çeşitli istenmeyen öğrenci davranışına ulaşılması ve bu davranışların nedenlerine ve bu davranışları en aza indirmek için okul yönetiminin uygulamalarının incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu araştırma durum çalışması deseniyle tasarlanmıştır. Durum çalışması, güncel bağlamda veya kendi ortamı içinde bir durumun derinlemesine çoklu yöntem veya veri kaynağıyla incelenmesidir (Yin, 2009). Bir diğer

ifadeyle bir araştırmayı durum çalışması olarak nitelendirmek için ‘Bu neyin örnek durumu?’ sorusuna cevap vermesi gerekmektedir (Berg ve Lune, 2019). Bu araştırmada İstanbul’da sosyo-ekonomik olarak düşük ve göç alan bir bölgede yer alan, aynı zamanda oldukça fazla disiplin suçu ile karşılaşılacak bir lisede istenmeyen öğrenci davranışları ele alınmış ve istenmeyen öğrenci davranışlarına yönelik katılımcıların deneyimleri incelenmiştir.

Katılımcılar

Araştırma yapılan okul İstanbul ili Sultangazi ilçesinde yer alan bir erkek lisesidir. Okulda 44 öğretmen görev yapmaktadır. Katılımcılar homojen örnekleme yoluyla belirlenmiş 6 öğretmenden oluşmaktadır. Homojen örnekleme, küçük ve homojen özelliklere sahip olan belirli alt grupları derinlemesine inceleyen örnekleme türüdür (Patton, 2014). Bu araştırmada istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenlerinin ve çözüm olarak yapılan uygulamaların derinlemesine incelenmesi için disiplin kurulunda yer alan 6 öğretmen katılımcı olarak belirlenmiştir. Gizliliği korumak için katılımcılara kod adı verilmiştir. Katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Katılımcılara Ait Bilgiler

Katılımcılar	Cinsiyet	Branş	Mesleki Kıdem	Disiplin Kurulunda Bulunma Süresi
Ö1	Erkek	İngilizce öğretmeni	7 yıl	1 yıl
Ö2	Erkek	Matematik öğretmeni	20 yıl	1 yıl
Ö3	Erkek	Fizik öğretmeni	5 yıl	2 yıl
Ö4	Erkek	Kimya öğretmeni	4 yıl	1 yıl
Ö5	Erkek	İngilizce öğretmeni	11 yıl	2 yıl
Ö6	Erkek	Türk Dili ve Edebiyatı	3 yıl	1 yıl

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ve disiplin kurulu dokümanları ile toplanmıştır. Görüşme formu hazırlanmadan önce ilgili alan yazın taranmış ve taslak görüşme formu oluşturulmuştur. Katılımcı gruba benzer şekilde, bir okulda disiplin kurulunda yer alan iki öğretmenle taslak görüşme yapılmış ve görüşmeler sonrasında taslak form üzerinde gereken düzeltmeler yapılmıştır. Daha sonra nitel araştırma ve öğrenci davranışlarıyla ilgili çalışmaları bulunan 2 kişiden uzman görüşü alınarak görüşme formuna son hali verilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunun yanında doküman analizi ile de veriler toplanmıştır. Bunun için disiplin kuruluna intikal eden dosyalar incelenmiştir. Buna göre 2018-2019 eğitim öğretim yılında disiplin kuruluna intikal eden toplam 441 vaka analiz edilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Görüşmeler katılımcılarla ayrı ayrı sessiz bir ortamda gerçekleştirilmiş ve onayları doğrultusunda ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Görüşmeye başlamadan önce araştırmanın amacı hakkında katılımcılara bilgi verilmiştir. Ses kayıt cihazına kaydedilen görüşmeler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Elde edilen veriler, önceden belirlenen

temalar doğrultusunda betimsel olarak analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular ilgili temalar altında katılımcıların görüşlerinden alıntılar yapılarak sunulmuştur.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmada geçerlik ve güvenilirliği sağlamak için birtakım önlemler alınmıştır. Araştırmada iç geçerliği sağlamak için (i) veri toplarken doküman analizi ve görüşme yapılarak veri çeşitliliği sağlanmıştır, (ii) elde edilen görüşme çözümlenmeleri katılımcılara yeniden gönderilerek onay alınmıştır, (iii) kavramsal bütünlük sağlanmış ve bulgular kuramsal temele dayanarak yorumlanmıştır. Araştırmada dış geçerliği sağlamak için araştırmanın basamakları ayrıntılı bir şekilde ifade edilmiştir. Araştırmanın iç güvenilirliğini sağlamak için veriler alanda uzman bir araştırmacı tarafından da kodlanmış ve araştırmacının kodları ile karşılaştırılmıştır. Araştırmanın dış güvenilirliğini sağlamak için (i) araştırma süreci araştırmacı tarafından ayrıntılı biçimde ortaya koyulmuştur ve (ii) elde edilen ham veriler ve çözümlenmeler ileriki bir dönemde olası bir teyide yönelik olarak başkaları tarafından incelenebilecek şekilde araştırmacı tarafından saklanmaktadır.

Bulgular

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, (i) disiplin kuruluna intikal eden istenmeyen öğrenci davranışları, (ii) istenmeyen öğrenci davranışlarına verilen cezalar, (iii) istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenleri ve (iv) istenmeyen öğrenci davranışlarını önlemeye yönelik okulda yapılan uygulamalar olmak üzere 4 tema elde edilmiş ve aşağıda sunulmuştur:

Disiplin Kuruluna İntikal Eden İstenmeyen Öğrenci Davranışları

Yapılan doküman analizine göre okul disiplin kuruluna 2018-2019 eğitim-öğretim yılında toplam 441 vaka iletilmiştir. Kurula intikal eden bu vakalar en sık görüldüğü en az görülene doğru şu şekildedir: Kılık kıyafet, kopya çekmek, tütün mamulleri kullanmak veya satmak, şiddet uygulamak, diğer öğrencilerin şikayetleri, bayrak törenine katılmamak, okul malına zarar vermek, belgede değişiklik yapmak, ders akışını bozmak, izinsiz okul dışına çıkma, kesici delici alet bulundurmamak, müstehcen yayın bulundurmamak, görev ihmal ve bilişim suçu. Kurula intikal eden bu olaylara karışan öğrencilere olayın çeşidine göre değişik cezalar verilmiştir. Yapılan doküman analizine göre elde edilen bulgulara öğrencilerin istenmeyen davranışlarına verilen cezalar sıklığına göre sırasıyla sözel uyarı, kınama, 1 gün uzaklaştırma, 2 gün uzaklaştırma, 3 gün uzaklaştırma, 5 gün uzaklaştırma ve okul değişikliği şeklindedir. Disiplin kuruluna intikal eden vakaların muhatapları öğrenciler çoğunlukla sözel bir biçimde uyarılmış ve benzer vakaların tekrar yaşanması durumunda ceza alacakları kendilerine bildirilmiştir.

Karşılaşılan istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenlerine ve bu davranışları önlemeye ilişkin disiplin kurulu üyesi öğretmenler ile birebir görüşmeler yapılmıştır. Öğretmenlere göre okul genelinde her gün en az 10-15 adet disiplin olayı ile karşılaşıldığını dile getirmektedir. Disiplin kurulu da kurula intikal eden birçok olay olduğunu ve disiplin kurulunun çok yoğun çalıştığını hatta bazı olayları da incelemeye almaya yetişemediklerini dile getirmektedir. Ö3 bu durumu "*Artık altından kalkamıyoruz.*" sözleri ile dile getirmektedir. Ö6 ise bu durumu "*Evet, okulumuzda disiplin sorunlarıyla sıkça karşılaşıyoruz. Boyutu çok fazla değil ama giderek artıyor. Geçen yıl bu kadar fazla değildi bu yıl daha fazla. Çok fazla adli vakalarla sonuçlanan olaylar değil ama gittikçe ona doğru gidiyor.*" derken olayın giderek disiplin problemi olmaktan çıktığına ve adli vakalara dönüştüğüne dikkat çekmektedir.

İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Nedenleri

Disiplin kurulunda yer alan öğretmen görüşlerine göre disiplin problemlerinin nedenleri (i) aileden kaynaklanan etmenler, (ii) çevresel etmenler, (iii) okul ve fiziki ortamdan kaynaklanan etmenler, (iv) öğrenciden kaynaklanan etmenler, (v) öğretmenden kaynaklanan etmenler, (vi) sistemden kaynaklanan etmenler ve (vii) okuldan ve okul yönetiminden kaynaklanan etmenler olmak üzere 7 tema altında toplanmaktadır.

Aileden Kaynaklanan Etmenler

Görüşme yapılan öğretmenlere göre, olumsuz öğrenci davranışlarının her ne kadar çok çeşitli nedeni olsa da temel nedeni ailedir. Yapılan görüşmeler sonucunda aileden kaynaklanan nedenler (i) aile içi yaşanan çatışmalar, (ii) ailelerin kalabalık oluşu, (iii) ailelerin sosyo-ekonomik düzeyi, (iv) eğitim öğretim ile alakalı konularda öğrencilerin fikirlerinin alınmaması, (v) öğrencilerin aileden şiddet görmesi, (vi) öğrencilerin hem

okuyup hem çalışmaları, (vii) velilerin eğitim düzeyinin düşük olması, (viii) velilerin ilgisiz ve sorumsuz olmaları, (ix) velilerin okul ile iletişim halinde olmamaları, ve (x) velilerin rol model olamaması şeklindedir.

Öğrencilerin istenmeyen davranışlar göstermesinin en temel neden olarak aileyi gören Ö1 bu konudaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Çevresinden soyutlayarak bir öğrenciyi ele alamayız. Ne tür bir problemle karşılaşmışsak muhakkak aile içinde bir iletişimsizlik olduğunu, çocuğun evde yeterince saygı görmediğini veya aile baskısının olduğunu, kardeşler arasında bir anlaşmazlık olduğunu görüyoruz. Bazı aileler çok kalabalık bu civarda. Güneydoğu ve doğu dan göç etmiş birçok aile var. Ekonomik düzeyin düşük olması, sosyo-kültürel yapının değişik olması eğitim seviyesinin yetersiz olması bunlar çocuğun kişiliğine davranışlarına direk etki eden şeyler”.

Benzer biçimde Ö2 de temel nedenin aile olduğuna şu sözlerle dikkat çekmiştir:

“...temel neden bi kere ailenin eğitimi. Öğrenciyle sadece maddi olarak onunla ilgileniyor. Öğrencinin ihtiyacını karşılıyor. Öğrencinin hiçbir eksigi yok. Aslında öğrenciyle maddi değil manevi olarak ilgilenmesi gerekiyor diyosun ama veli bunu yapmıyor. Evde ders çalışma açısından öğrenci veliden daha eğitilmiş olduğu için veli öğrenciye yardımcı olamıyor. Çünkü velilerin çoğu ya ilkökul mezundur ya da okur-yazardır. Hatta okuma yazma bilmeyenlerin sayısı daha fazla. O yüzden eğitim yönünden çok fazla yardımcı olamıyorlar. Burada başarılı olan öğrencilere baktığımız zaman babası okumuş bir insandır. Çünkü eve gittiği zaman en azından ödevinde yardımcı oluyodur.”

Velilerin eğitim düzeylerinin düşük olmasının yanında Ö3 ailelerin ilgisiz olmasının da öğrencileri istenmeyen davranışlara ittiğini belirtmiştir:

“...aileler ilgisizler. Çocuk devamsızlık yapıyor devamsızlık 10 günü geçmiş aile bunu bilmiyor. Çok geç öğreniyor çünkü birçoğu internet kullanmıyor. Bir de buraya geliş serzenişte bulunuyorlar daha önceden neden haber vermediniz diye... Her gün diğer öğretmenimizle birlikte erken gelip kapıda bekliyoruz. Ona göre velilerini arıyoruz. Veliye diyorum ‘Neden çocuğu eşofmanla gönderdin?’ ‘Ben fark etmedim, kendi giyip çıkmış hocam’ diyo... (Veli) 08:00 ile 16:00 arasında çocuğunu emanet ettiği bir yer var, o gözle bakıyor.”

Benzer biçimde Ö2 ilgili olan ailelerin çocuklarının istenmeyen davranışlarında azalma görüldüğünü şöyle ifade etmiştir:

“...İlgi sadece bir anlık değildir. İlgi sürekliliktir. (velinin) Çocuğuyla sürekli ilgilenmesi lazım. Okula sürekli gelmesi lazım. Disiplin grubu çağırıyor diye değil. Ara ara okula gelip giden velinin öğrencileri kendilerini düzeltiyor.”

Ailelerin çocuklara model olması gerektiğini, olumsuz veli davranışlarının da istenmeyen öğrenci davranışlarına neden olduğunu Ö5 şöyle ifade etmiştir:

“...ilk akla gelen velidir, velinin tutumudur. Velinin öğrenciye örnek olmasıdır. Anne- baba nasılsa çocukta da aynısını görüyorsunuz. Veli geliyo buraya, veli öğretmene karşı dayılanıyo. Öğretmene karşı kaba davranıyo. Mesela bir velimiz gelmişti, öğretmenimiz o gün akşama kadar sınıftan çıkamadı karşılaşmamak için. Çocuklar velilerinden konuşarak çözme davranışını görmemişler. Çocuk hata yaptığı zaman veli ikaz ederek doğruyu yanlış göstermemiş. Ona karşı şiddet uygulamış veya baskı yapmış. Bu bölgedeki veliler bilinçsiz eğitim seviyeleri çok düşük.”

Öğretmenlerden Kaynaklanan Etmenler

Öğretmenlerin görüşlerine göre öğrencilerde istenmedik davranışa neden olan öğretmen davranışları (i) dersimi anlatırım işime bakarım gerisi beni ilgilendirmez mantığı, (ii) klasik yöntemlerle ders işlenmesi, (iii) öğrenci ile ikili mücadeleye girmeleri, (iv) öğrenci ve öğretmen arasındaki diyalog eksikliği, (v) öğretmenlerin ortak hareket etmemeleri, (vi) öğretmenlerin esnek davranmaması, (vii) öğretmenlerin kendilerini kurumun bir parçası olarak görmemeleri, (viii) öğretmenlerin öğrencilere yönelik olumsuz hareketleri, (ix) sadece öğretime odaklanma ve eğitim kısmının ikinci plana itilmesi, (x) sınıf yönetiminde güçlükler çekilmesi şeklindedir.

Öğrencilerdeki istenmedik davranışların nedenleri arasında öğrencilerle öğretmenlerin iletişim kopukluğu olduğuna vurgu yapan Ö5 başına gelen bir olayı şu şekilde ifade etmiştir:

“Bazı çocukları çalıştırıyorlar, mesela 4-5. sınıftan itibaren tekstil atölyelerinde çalıştırıyorlar. Bir öğrencimiz vardı sürekli kavga ya da bir nedenden dolayı (disipline) geliyordu. Bende bir gün çağırdım ‘neder sıkıntın?’ dedim. ‘Kaç kardeşiniz?’ dedim, ‘13’ dedi. ‘Evde kaç kişi kalıyorsunuz?’ dedim, ‘17’ dedi ve ev 2 oda 1 salon. Ve biz bu çocuktan çalışma, başarı, disiplin bekliyoruz ama çocukların nasıl ortamlarda yaşadıklarından bihaberiz.”

Öğrencilerin içinde buldukları durumu anlamının gerekliliğinin yanında onlarla doğru iletişim kurmanın ve onlara değer vermenin de gerekli olduğuna Ö1 şu şekilde vurgu yapmıştır:

“...gözlemlediğim kadarıyla öğrenciye öğretmen olarak ya da idareci olarak ne kadar değer verirsek o kadar o değeri hak etmeye çalışıyor. Disiplin anlamında bunun sadece bir ceza olarak değil de çağırıp görüşmek sorunları varsa dinlemek; bu bile olumlu tesir ediyö.”

Tam tersi öğretmenlerin öğrencilerle olumlu iletişim kurmamasının onları istenmeyen davranışlara ittiğine Ö6 şu şekilde örnek vermiştir:

“Öğretmenlerde boş vermişlik var... Öğretmenler uğraşmak istemiyor; belki bunun nedeni tecrübesiz oluşları olabilir. Kopyadan yakalanan bir öğrenciye ‘neden kopya çektin?’ diye sorduğumuzda; ‘öğretmen ders anlatmıyor ki’ diyor. ‘Nasıl anlatmıyor?’ diye soruyorum, ‘herkes çok konuşuyor, hoca da kızıp anlatmıyor’ diyor.”

Öğretmenin dersi klasik yöntemden ziyade ilgi çekici hale getirmesi gerektiğini vurgulayan Ö2 deneyimini şu şekilde ifade etmiştir:

“...yenilikler yapmanız gerekiyor. Farklı, başka okullarda olmayan, çocuğa heyecan katan. En basiti bir temizlik yarışması yapalım dedik çocuklar sınıfa gösterdikleri özeni derse gösterecekler... Adam (öğrenci) çıkışta bütün sınıfın sıralarını çıkartıyor, yere deterjanı döküyor, bütün sınıfı siliyo, duvarları camları siliyo. Panosunu düzenliyor. Neden bunu yapıyorlar? Bir amaç olduğu için. Amacı ne? Yarışmayı kazanacak, geziye gidecek. Derse göstermediği ilgiyi ona gösteriyor. Derste de öğretmenlerin bu amaçları koyması gerekiyor. Dersi ilginç bir hale getirecekler. Farklı alternatifler sunacaklar. Biraz öğretmen cambaz olmalı. Öğretmen iyi bir tüccar olmalı. İyi bir oyuncu olmalı.”

Ö5 ise öğretmenlerin sadece eğitimle ilgilendiğini ve bu durumun öğrencilerde istenmeyen davranışlara neden olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Benim şahsi kanaatim okulda tamamıyla öğretim yapılıyor. Eğitim kısmını atmışız bir kenara. Öğretmenlerimizle konuşurken yaşadıkları problem: matematiği anlatırken karşılaştıkları sıkıntılar, fiziki öğretirken yaşadıkları sıkıntılar. Eğitim kısmını öğretmen de kafasına koymamış. Zaten sistemin öyle bir beklentisi yok. Sabahtan akşama kadar öğretim yap çocuklarda sıkılıyorlar. Sıkılmaları başka şeyleri tetikliyor. Disiplin vakaları artıyor.”

Sistemden Kaynaklanan Etmenler

Eğitim sistemindeki bazı aksaklıklar ya da yanlış uygulamalar da okullarda bazı istenmedik durumlara neden olmaktadır. Öğretmenlerin görüşlerine göre okullardaki bazı istenmedik öğrenci davranışlarının eğitim sisteminden kaynaklanmaktadır. Sistemden kaynaklanan bu nedenler (i) ders saatlerinin çok fazla olması, (ii) müfredatın çocuklara cazip gelmemesi, (iii) disiplin yönetmeliğinin işlevsel olmaması, (iv) ilgili ve ilgisiz öğrencilerin aynı ortamı paylaşmaları, (v) karma eğitimin olmaması, (vi) okulun cezbedici olmaması, (vii) öğretmenlerin iyi bir pedagojik eğitim almamaları, (viii) sınıfların kalabalık olması, (ix) ücretli öğretmenlerin ve öğretmen sirkülasyonunun fazla olması şeklindedir.

Okulun sadece erkek erkeklerden oluşması nedeniyle istenmeyen davranışların arttığını dile getiren Ö3’ün yanında Ö2 başarılı öğrencilerle başarısız öğrencilerin bir arada eğitim almasının da genel başarıyı etkilediğini şu şekilde ifade etmiştir:

“... sistem biraz sıkıntılı. Okumak istemeyen öğrenciyi de aynı seviyeye koyuyorsun. Aynı dersleri anlatıyorsunuz. İlgisi olan öğrenci dinliyor. İlgisi olmayan öğrenci belli bir süre sonra sıkılıyor. Ve ip kopuyor. Çocuk ben yapamam bundan sonra da uğraşmak istemiyorum diyor ve işi bırakıyor. İlgili ve ilgisiz olan öğrencinin aynı ortamda olması başarıyı değil başarısızlığı artırıyor”.

Verilen disiplin cezalarının yaptırımının düşük olmasının da istenmeyen öğrenci davranışlarını artırdığını belirten Ö4 deneyimini şu şekilde ifade etmiştir:

“...Yaptığı suçun cezası neyse onu uyguluyoruz. Onun haricinde de bir büyük olarak, abi olarak yaptığının yanlış olduğunu anlatmaya çalışıyoruz. Bütün disiplin sorunlarında değil de vaktimizin yettiği kadar elimizden geldiği kadar anlatmaya çalışıyoruz. Ne kadar başarılı oluyoruz bunu bilemiyoruz. Çünkü aynı suçtan arka arkaya disipline gelen öğrencimiz de var. Mesela 3. defa kopyadan gelen var. Kınama almış ama gene yakalandı... (Disiplin kurulu) Yönetmeliğin yap dediğini yapıyor. Yönetmelikte bir sıkıntı var mı bilmiyorum. Yönetmede bir sıkıntı yok. Birincide kınama, ikincide uzaklaştırma veriliyor. Ama (öğrenci) gene onu yapıyo”.

Ö4'ün görüşlerini Ö2 şu şekilde desteklemiştir:

“...Ama görüyorsunuz adam (öğrenci) 3 tane uzaklaştırma 3 tane kınama cezası almış. Bu çocuk nasıl düzelsin? Bu sefer okuldan uzaklaştırılacak. E o da olmuyo. Bu sefer diğer öğrenciler ‘bu, bu kadar ceza aldı ama bir şey olmadı’ diyo. O da disiplinden (disiplin kurulundan) çekinmemeye başlıyo”.

Benzer biçimde disiplin yönetmeliğinin işlevsel olmadığını, bu durumda istenmeyen öğrenci davranışlarına neden olduğunu Ö6 şu sözlerle belirtmiştir:

“Disiplin yönetmeliğinin maddeleri bizi kısıtlıyo, hatta bunlar uygulanabilir değil ki. Şu yüzden değil; 2 gün üst üste gelmeyen öğrenciye kınama cezası ver diyor. Eğer bu yönetmeliğin tamamını bütün Türkiye uygularsa okullarda öğrenci kalmaz”.

Disiplin yönetmeliğinin eksikliğinden şikayetçi olan Ö3 diğer katılımcıları şu sözleriyle desteklemiştir:

“Disiplin yönetmeliği yetersiz. Çocuk ufak tefek olaylar yüzünden okuldan gönderilemeyeceğinin farkında. Ondan dolayı rahatlar.”

Öğrenciden Kaynaklanan Etmenler

Öğretmen görüşlerine göre okullardaki istenmeyen öğrenci davranışlarının kaynağı bazen de öğrencinin kendisidir. Buna göre istenmeyen öğrenci davranışları (i) akran şakaları, (ii) ergenlik döneminin etkisi, (iii) öğrencilerin ders dışında kendilerini ispatlamaya çalışmaları, (iv) öğrencilerin amaçsız olması, (v) öğrencilerin çatışma çözme becerilerini kazanmamaları ve (vi) özgüven yetersizliği şeklindedir.

İstenmeyen davranış gösteren öğrencileri değerlendirirken Ö6 şu ifadeleri kullanmıştır:

“İkinci yeni gelen nesil bazı şeyleri anlamıyo mu, hakaret olan bazı kelimeler onlar için normal mi? Bize öğretmenimiz kızdığı zaman sınıftan çıt çıkmazdı, hocaya karşı korkusundan hem de saygısından dolayı, ama şimdi adam 10 dakika sonra aynı davranışı tekrar gösteriyor.”

Ö5 ise “Çocuklar 9. sınıfta zor gördüğü dersleri tamamen bırakıyorlar ve başka şeylere yöneliyorlar. Okulda bir grup içine girme, sigara içme, kendini gösterme çabalarında. Ders dışında kendini kanıtlama çabalarına giriyorlar. Bu da dolayısıyla disiplin sorunları olarak ortaya çıkıyor.” şeklinde bu konudaki düşüncelerini ifade etmiştir. Ö3 ise istenmeyen davranışların sebebinin kişilik olabileceğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Bir noktada iş kişiliğe dayanıyor. O kişinin sahip olduğu ahlaki davranışlar vs. ailede aldığı ilk eğitimde sıkıntı olabilir. Çünkü belli bir yaştan sonra ailenin yönlendirmesi olmuyor”.

Okuldan ve Okul Yönetiminden Kaynaklanan Etmenler

Öğretmen görüşlerine göre istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenlerinden biri de okul yönetimi veya okulun özellikleridir. Buna ilişkin alt temalar (i) okulun cezbedici olmaması, (ii) okulda ekip ruhunun hakim olmaması, (iii) okulun bulunduğu konum, (iv) okulda sosyal aktivitelerin az olması şeklindedir. Okulun öğrencileri cezbetmediğini ve bu nedenle öğrencilerin istenmeyen davranışlar gösterdiğini belirten Ö5 düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“... okul da öğrenciyi pek cezp etmiyor. Sabah görüyorum çocuğu, ite kaka okula sokuyoruz. Cuma günü törenden sonra okul 1 saniyede boşalıyor...Bina da gençlere hitap etmiyo. Öğretmenlerin çoğu klasik yöntemler ile dersi işlemeye çalışıyorlar. Bu da artık tutmuyo. Çocuk okulu sadece matematik, fizik

öğrenmek olarak değil de kaliteli zaman geçirebilecek bir yer olarak görmesi lazım. O zaman çocuk koşa koşa gelir. Buradan dolu dolu bir şekilde çıkar... Karşımızdakiler çocuk değiller. Bunların bir şekilde beklentilerinin karşılanması lazım. Onların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde okulu donatmak lazım ”

Okulun bulunduğu olumsuz konumun da öğrencileri istenmeyen davranışlara ittiğini Ö1 şöyle ifade etmiştir:

“Şimdi burası uzak bir ilçe, Sultangazi. Yapılaştırmanın, kentleşmenin uzağında kalmış. Burada adli vakalar çok sık rastlanabilir. Bağımlılık yapan maddelerin burada satışı vardır. Bunlar (öğrencilerimize) müdahale edebilir. Bunlar arasında sık sigara geliyor. İkincisi bunları satan şahıslar zaten adli kaydı olan şahıslar. Bunları şahsi çıkar amacı olarak yapıyorlar. Bunlar (öğrenciler ve okul çevresinde madde satanları kastediyor) arasında bir sürtüşme yaşanabilir. Söz dalaşı şeklinde olabilir. ”

Okul bölgesinin tartışmaya eğilimli olduğunu ve bu durumun öğrencilerde istenmedik davranışa neden olduğunu belirten Ö5, Ö1’i şu sözlerde desteklemiştir:

“Sıkıntılarını konuşarak değil de kavgayla şiddetle çözme eğilimi var (bu bölgeyi kastediyor). Bu bölgede sık sık karşılaşılan bir şey.”

Bölgenin olumsuz koşullarının yanında öğretmenler arasında da uyumun olmamasına ve bu durumun da istenmeyen öğrenci davranışına neden olduğunu Ö3 şöyle ifade etmiştir:

“Öğretmenler farklı davranmayacaklar. Mesela ben, benden sonra derse giren öğrenciyi kesinlikle yok yazarım. Ama bir başka öğretmen için bu sorun değil. Bu kılık kıyafet için de aynı. Ben dikkat ediyorum, not alıyorum. Başka bir öğretmen ilgilenmiyo bile, dikkat etmiyor. Öğretmenleri bir araya toplayıp bir karar almak lazım. Öğretmenler ortak bir şekilde davranmayınca öğrenci fark ediyö ve öğretmenine göre davranıyo. ”

Çözüm Olarak Okulda Yapılanlar

Görüşmeler neticesinde okulda istenmeyen öğrenci davranışlarına çözüm olarak yapılanlar (i) nasihat etme, (ii) öğrenciden söz alma, (iii) sınıf öğretmenlerinin öğrenci ile görüşmesi, (iv) rehberlik servisinin öğrenci ile görüşmesi, (v) velilerin durumdan haberdar edilmesi, (vi) öğrenciye yazılı uyarı verilmesi, (vii) gerektiğinde öğrencinin sınıfının veya sınıf öğretmeninin değiştirilmesi, (viii) velinin ikna edilerek öğrencinin başka okula naklinin yapılması ya da açık liseye alınması, ve (ix) kulüp faaliyetlerinin yapılması şeklindedir. Ö3 istenmeyen öğrenci davranışları karşısında yaptıkları ilk şeyin “*öğrenciyle konuşmak, velisinin yanında söz almak*” olduğunu dile getirmiştir. Ö6, istenmeyen davranışlar için caydırıcı olması için yaptıkları uygulamalardan birini şu şekilde açıklamıştır:

“...küçük bir sorunsu öğrencilerle konuşuyoruz, nasihatte bulunuyoruz. Okuluna devam etmek istedikleri zaman böyle bir problemle tekrar karşımıza geldiklerinde neler olacağını yönetmelikten okuyoruz.”

Ö1 ise sınıf öğretmeninin ve rehber öğretmenin bu noktada devreye girdiğini şöyle ifade etmiştir:

“Öncelikle sınıf rehber öğretmenimiz mesele daha ufakken yerinde çözmesi gerekir. Eğer konuyu çözemiyorsa bir üst merci olan rehber öğretmenimiz bu konuda görüşür öğrencimizle.”

Bazen doğrudan sınıfa veya öğretmene yönelik istenmeyen bir davranış gösterildiğinde yapılan uygulamayı ise Ö1 şöyle ifade etmiştir:

“Kendileriyle ilgili direk olumsuz bir olay yaşandığı zaman bazen sınıf öğretmeni bile değiştirdiğimiz zaman olabiliyor.”

Çocukları sosyal aktivitelere yönlendirmenin istenmeyen davranışları azalttığını deneyimleyen Ö1 yaşadıkları tecrübeyi şu şekilde anlatmıştır:

“Kulüplerimiz var. Kulüpler ve sportif aktiviteler direk çocuğun zihinsel ve bedensel gelişimine etki ediyor. Karakter gelişimine de etki ediyor. Mesela bizim en son yaptığımız spor müsabakalarında katılıma baktığımızda genelde başarı seviyesi orta-düşük olan öğrencilerimizde olduğunu gördük. Müsabakalardan elde ettiğimiz neticeler gayet olumluydu. Çocuklar belki bir haftalık çalışmalar yaptı ama sonrasında sınıf

içerisinde özgüven kazandıklarını derse olan ilgilerinin arttığını aldıkları madalyaların kendilerini onura ettiğini öğretmenlerin gözünde parlak bir öğrenci olarak anıldıklarını kendileri ifade ettiler.”

Tartışma ve Sonuç

Eğitim sistemi öğretmenler, okullar, öğrenciler, veliler, yöneticiler, politika yapıcılar vs. gibi parçalardan oluşmakta ve bu parçalar birbirini etkilemektedir. Bu parçalardan birinde var olan olumsuz bir durum öğrenci davranışlarına yansımakta; bu durum onların öğrenmelerini ve gelişimlerini olumsuz etkilemektedir. İstenmeyen öğrenci davranışlarının nedenlerini sadece tek bir değişkenle veya zamanla sınırlandırmak doğru olmayacaktır (Tunç, Yıldız ve Doğan, 2015). Bu nedenle bu araştırmada son zamanlarda tüm dünyada gittikçe artış gösteren okullarda istenmeyen öğrenci davranışları, bu davranışların nedenleri ve okul yönetiminin istenmeyen davranışları en aza indirmek için yapmakta olduğu uygulamalar incelenmiştir. Araştırmanın yürütüldüğü erkek lisesinde tüm disiplin kuruluna gelen dosyaların kayıt altına alınıp istatistiklerinin tutulduğu, bir eğitim öğretim yılında toplam 441 disiplin vakası kaydedildiği, dönem sonunda ve eğitim öğretim yılı sonunda bu dosyaların yönetim tarafından incelenerek bir sonraki yıl için önlemler alındığı görülmüştür. Okul ve sınıf kurallarının net olması, öğrencilerin davranışlarının kaydedilmesi ve bunların belirli bir sistematik içerisinde yürütülmesi okullarda istenmeyen öğrenci davranışlarının azalmasını sağlaması açısından önemli olmakla birlikte (Kavanagh, 2000), incelenen okuldaki disiplin vaka sayısının oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Kahveci (2012) üç farklı lisenin dört yıllık disiplin suçlarını incelediğinde 496 disiplin vakasına ulaşmıştır. Buna göre bu araştırmada incelenen okulda ciddi bir istenmeyen öğrenci davranışı problemi olduğu söylenebilir.

Araştırmanın bulgularına göre öğrenciler en fazla kılık kıyafet yönetmeliğine uymama, kopya çekme, bütün mamulleri bulundurma veya satma ve şiddet uygulama nedenleriyle disiplin kuruluna sevk edilmektedir. Akar’ a (2006) göre liselerde istenmeyen davranış olarak en fazla öğrenciler arası şiddet, bütün mamulleri kullanmak, dersin işleyişine engel olmak, öğretmene saygısızlık ve kesici yaralayıcı alet bulundurma davranışları gözlemlenmektedir. Kahveci (2012) de benzer biçimde liselerde öğrencilerin başarı durumları ne olursa olsun en fazla bütün mamulleri kullanmak, şiddet, kopya çekmek, kılık kıyafet yönetmeliğine uymama davranışlarının görüldüğünü belirtmektedir. Bu bağlamda liselerde görülen istenmeyen davranışların öğrencilerin gelişim dönemlerine bağlı olarak literatürle uyumlu olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin istenmeyen davranışlarının pek çok nedeni olabilir. Elde edilen bulgulara göre istenmeyen davranışların temel nedeni ailedir. (i) Aile içi yaşanan çatışmalar, (ii) ailelerin kalabalık oluşu, (iii) ailelerin sosyo-ekonomik düzeyi, (iv) eğitim öğretim ile alakalı konularda öğrencilerin fikirlerinin alınmaması, (v) öğrencilerin aileden şiddet görmesi, (vi) öğrencilerin hem okuyup hem çalışmaları, (vii) velilerin eğitim düzeyinin düşük olması, (viii) velilerin ilgisiz ve sorumsuz olmaları, (ix) velilerin okul ile iletişim halinde olmamaları, ve (x) velilerin rol model olamaması gibi nedenlerden dolayı öğrenciler istenmedik davranışlar göstermektedir. Tunç ve arkadaşlarına (2015) göre de öğrencilerin olumsuz davranışlarında aile önemli bir etkidir. Ailesinden şiddet gören öğrencilerin diğer öğrencilerden daha fazla istenmeyen davranış gösterdiği bilinmektedir (Erkesici, 2005). Benzer biçimde düşük sosyo-ekonomik bölgelerde yaşayan ailelerin ekonomik problemler yaşadığı ve eğitimlerinin düşük olması nedeniyle bu bölgedeki öğrencilerin diğerlerine göre okulda istenmeyen davranış sergilediği görülmüştür (Kilimci, 2009). Çocuğun kişilik gelişimi de daha çok aile ortamında sağlanır. Çocuk, insan ilişkilerini düzenleyen anlaşma, uzlaşma, iş birliği gibi olumlu nitelikleri ailede kazanır. Bununla birlikte anlaşmazlık, çekişme ve çatışma gibi olumsuz durumlarda takınacağı tutum ve davranışları da ailede öğrenir (Akar, 2003). Kısacası insan ilişkilerine yönelik aileden doğru mesajlar alamayan öğrenci, okulda da duygu ve davranışlarını düzenleyemez ve istenmeyen davranışların görülmesi kaçınılmaz hale gelir. Diğer taraftan aileden ilgi görmeyen veya ailede şiddet gören öğrencilerin kendilerinin aslında güçlü ve ilgiye değer olduklarını kanıtlamak için okul uygun bir ortam haline dönüşmektedir. Ailesinden şiddet gören öğrenci, fiziksel olarak kendisine uygun birisiyle kavga ederek hem fiziksel kuvvetini kendisine ve çevresine kanıtlamış olacaktır hem de okulda olumsuz da olsa ilgi ona yönelecektir. Bir diğer ifadeyle zayıf özgüvene sahip öğrenciler güç arayışı, güvenlik ihtiyacı, sevilme ve kabul edilme gibi konularda ihtiyaçları karşılanmadığı için istenmeyen davranışlara başvurmaktadır (Fields ve Fields, 2006). Kısacası ailenin çocuğa karşı tutumu, onun okulda istenmeyen davranış göstermesini büyük oranda etkilemektedir. Bu nedenle özellikle sosyo-ekonomik düzeyi düşük bölgelerde yer alan

okulların velilerle sürekli iletişim içinde olmalı, imkanları doğrultusunda velilere çocuklarla ve ergenlerle ilgili seminerler vermeli ve bu şekilde onların çocuklarına karşı tutumlarını olumluya döndürmelidir.

Öğrencilerin istenmeyen davranış göstermelerinin bir diğer nedeni öğretmenlerin tutumudur. Öğretmenlerin (i) dersimi anlatırım işime bakarım gerisi beni ilgilendirmez mantığı, (ii) klasik yöntemlerle ders işlenmesi, (iii) öğrenci ile ikili mücadeleye girmeleri, (iv) öğrencilerle arasındaki diyalog eksikliği, (v) ortak hareket etmemeleri, (vi) esnek davranmaması, (vii) kendilerini kurumun bir parçası olarak görmemeleri, (viii) öğrencilere yönelik olumsuz hareketleri, (ix) sadece öğretime odaklanma ve eğitim kısmının ikinci plana itmeleri ve (x) sınıf yönetiminde güçlükler çekmeleri gibi sebepler öğrencileri istenmeyen davranışlara itmektedir. Burden, (1995) sınıfta istenmeyen davranışlara neden olan öğretmen davranışlarını devamlı olumsuz ve otoriter olma, olaylara aşırı tepki gösterme, toplu cezalar verme, öğrencileri suçlama, net bir öğretim hedefi olmama, öğrenilmiş konuyu defalarca tekrarlamak, ders esnasında çok fazla duraklama, tek bir öğrenciyle çok fazla ilgilenme ve öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate almama şeklinde sıralamıştır. Öğretmenlerin sınıftaki tutumları ve öğrencileri algılayışları farklılaşmaktadır. Öğretmenlerin sınıftaki davranışları öğretmenin kişilik özellikleri, öğretim tarzı, meslekte edindiği deneyimler, kültürü, sağlığı (Erdoğan, 2003), öğretmen merkezli yöntemlerin kullanılması, duygusal durumu, etkileşim düzeyi, sosyal becerileri ve gereksinimleri (Kazu, 2007) gibi etmenler tarafından etkilenebilmektedir. İlgili alan yazında istenmeyen öğrenci davranışlarının meydana gelmesindeki sürekliliğin, öğretmenlerin öğrenci davranışlarını tanıma ve anlama konusundaki başarısız adımlarına bağlandığı görülmektedir (Burden, 1995). Öğretmenin öğrenci ile olumlu iletişim kuramaması sonucu öğrenci derse olan ilgisini kaybetmekte, ilgisini başka şeylere yöneltmekte ve bu durum beraberinde istenmeyen davranışları getirebilmektedir. Sadece istenmeyen öğrenci davranışları için değil, öğrenci-öğretmen arasındaki ilişkinin ergenlerin bilişsel ve sosyal gelişimlerinde önemli bir rol oynadığı (Davis, 2001) göz önünde bulundurularak öğretmenlerin öğrenciler ile olumlu ilişkiler kurmasına önem verilmelidir. Ancak öğretmenlerin bu konuda kendilerini yetersiz hissettikleri görülmektedir. Siyez'in (2009) yapmış olduğu bir araştırmaya göre öğretmenler en fazla ergenlik dönemi problemleriyle başa çıkma, sınıf yönetim becerileri ve iletişim becerilerini geliştirmek amacıyla hizmet içi eğitime gereksinim duyduklarını belirtmişlerdir. Bu noktada öğretmenlere ihtiyaç duydukları eğitimin bakanlık tarafından sağlanması gerekmektedir. Bunun yanında okul yönetimi öğretmenlerin takip etmeli ve onlara rehberlik etmelidir.

Öğrencilerin istenmeyen davranış göstermesinin diğer nedenleri ise (i) ders saatlerinin çok fazla olması, (ii) müfredatın çocuklara cazip gelmemesi, (iii) disiplin yönetmeliğinin işlevsel olmaması, (iv) ilgili ve ilgisiz öğrencilerin aynı ortamı paylaşmaları, (v) karma eğitimin olmaması, (vi) okulun cezbedici olmaması, (vii) öğretmenlerin iyi bir pedagojik eğitim almamaları, (viii) sınıfların kalabalık olması, (ix) ücretli öğretmenlerin ve öğretmen sirkülasyonunun fazla olması gibi eğitim sisteminden kaynaklanan nedenlerdir. Tunç ve arkadaşlarına (2015) göre de öğrencilerin istenmeyen davranış göstermelerinin nedenlerinden biri ders saatlerinin fazla olmasıdır. Ders saatlerinin fazla olması öğrencilerin sosyal aktivitelere daha az zaman ayırmasına neden olmakta, bu durumdan memnun olmayan öğrenciler istenmeyen davranışlar gösterebilmektedir. Bir diğer önemli neden ise disiplin yönetmeliğinin yetersizliğidir. Disiplin yönetmeliğinde bazı maddelerin caydırıcı nitelikte olmaması veya bazı cezaların uygulanabilir olmaması nedeniyle öğrenciler arasında o cezalara karşılık gelen eylemlerin yapılmaya devam etmesine, bir diğer ifadeyle öğrencilerin istenmeyen davranışlarına neden olmaktadır (Tunç ve ark., 2015). Yine karma eğitimin yapılmaması okulda istenmeyen öğrenci davranışlarını artırmaktadır. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha fazla istenmeyen davranış göstermesi (Erkesici, 2005) göz önünde bulundurulduğunda ele alınan okulda karma eğitimin yapılmaması istenmeyen öğrenci davranışlarına bir neden olarak gösterilmektedir.

Her ne kadar çoğu istenmeyen öğrenci davranışının nedeni öğrenci dışındaki etmenlere bağlansa da (i) akran şakaları, (ii) ergenlik döneminin etkisi, (iii) öğrencilerin ders dışında kendilerini ispatlamaya çalışmaları, (iv) öğrencilerin amaçsız olması, (v) öğrencilerin çatışma çözme becerilerini kazanmamaları ve (vi) özgüven yetersizliği gibi etmenler de istenmeyen öğrenci davranışlarına neden olarak gösterilmiştir. Gelişimsel özelliklerin öğrencilerin davranışlarını etkilediği (Tunç ve ark., 2015); özellikle ergenlik döneminin, öğrencilerin olumsuz davranışlarda bulunma eğiliminin arttığı bir dönem olarak kabul edildiği bilinmektedir (Davis, 2001; Wentzel, 1999). Bu gelişimsel dönemi en az olumsuz vaka ile tamamlamanın yolu ise öğrencilerin kendilerine amaç belirlemelerine yardımcı olmak (Kavanagh, 2000) ve onlara çatışma çözme becerileri kazandırmaktan geçmektedir

(Türnüklü ve ark., 2001). Benzer biçimde öğrencilerin özgüven eksikliğinin giderilmesi de öğrencilerin istenmeyen davranışlarını azaltacaktır (Fields ve Fields, 2006).

Son olarak (i) okul cezbedici olmaması, (ii) okulda ekip ruhunun hakim olmaması, (iii) okulun bulunduğu konum, (iii) okulda sosyal aktivitelerin az olması şeklindeki okuldan ve okul yönetiminden kaynaklı etmenler de öğrencilerde istenmeyen davranışlara neden olmaktadır. Temiz, bakımlı ve iyi donanımlı okulların öğrencilerin morallerinin yanında davranışlarını da etkilediği düşünüldüğünde okulların öğrenciler için cezbedici olması gerektiği gerçeğiyle karşı karşıya gelinmektedir (Başar, 2006). Böyle okullara öğrenciler aidiyet duygusuyla bağlanır ve davranışları daha olumlu olur (Jones ve Jones, 2007). Tam tersi fiziksel yapının uygun olmadığı okullarda (Kazu, 2007), oyun alanlarının ve kantininin yetersiz olduğu, spor salonları ve resim atölyeleri olmayan okullarda öğrencilerin daha fazla istenmeyen davranış gösterdikleri görülmektedir (Türnüklü ve ark., 2001; Balay ve Sağlam, 2008). Bu nedenle okulların fiziki alt yapısı okulların amaçları ve imkanları doğrultusunda zenginleştirilmeli ve öğrenciler için çekici hale getirilmelidir.

Nedenler, sorunun kaynağına inmek noktasında yol gösterici olsa da çözüm olarak yapılan uygulamalar sorunun çözülüp çözülmemesinde kilit rol oynamaktadır. İstenmeyen öğrenci davranışlarına çözüm olarak yapılanlar (i) nasihat etme, (ii) öğrenciden söz alma, (iii) sınıf öğretmenlerinin öğrenci ile görüşmesi, (iv) rehberlik servisinin öğrenci ile görüşmesi, (v) velilerin durumdan haberdar edilmesi, (vi) öğrenciye yazılı uyarı verilmesi, (vii) gerektiğinde öğrencinin sınıfının veya sınıf öğretmeninin değiştirilmesi, (viii) velinin ikna edilerek öğrencinin başka okula naklinin yapılması ya da açık liseye aldırılması, ve (ix) kulüp faaliyetlerinin yapılması şeklindedir. Okul yönetimi öncelikle öğrenci ile davranışının nedeni ve sonuçları hakkında konuşmayı tercih etmektedir ki bu yöntem Aydın'a (1998) göre de en etkili yöntemlerin başında gelmektedir. Siyez'in (2009) yapmış olduğu araştırmaya göre de okul yönetimi ilk olarak en fazla öğrenci ile görüşmeyi tercih etmektedir. Bunun yanında okul yönetimi rehber öğretmenden destek almakta; onların desteğiyle istenmeyen öğrenci davranışlarında azalma meydana gelmektedir (Siyez, 2009). Bu noktada okul rehber öğretmenlerinin sayısı yetersizse sayısını artırmak (Türnüklü ve ark., 2001) ve sürece etkin bir şekilde onları dahil etmek önemlidir. Yaşanan olayların aileye haber verilmesi ve bu süreçte aile ile iş birliği içinde olmak da okul yönetiminin istenmeyen öğrenci davranışları için uyguladığı bir yöntemdir. Öğrencinin davranışları ile ilgili bilgilerin ailelerle paylaşılması okullarda istenmeyen öğrenci davranışlarının azalmasını sağlamaktadır (Kavanagh, 2000; Türnüklü ve ark., 2001).

Sosyo-ekonomik düzeyi düşük, oldukça fazla disiplin vakası kaydeden bir erkek lisesinde istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenleri anlamak ve okulun bu davranışlara yönelik çözüm yollarını incelemek açısından önemli olan bu araştırmada bazı sınırlılıklar bulunmaktadır. Araştırmanın en önemli sınırlılığı, verilerin tek bir okuldan toplanmış olmasıdır. Ele alınan okulun diğer okullara oranla çok fazla istenmeyen öğrenci davranışları yaşaması, derinlemesine veri toplayabilmek için araştırmacıyı sadece bu okulda veri toplamaya itmiştir. Benzer araştırmalar sosyo-ekonomik düzeyi yüksek ve karma eğitim veren okullarda da yürütülerek karşılaştırma yapılabilir. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı, verilerin disiplin kurulunda yer alan müdür yardımcılarını ve öğretmenlerle yapılan görüşmeler ile toplanmış olmasıdır. İstenmeyen öğrenci davranışlarının merkezinde yer alan öğrencilerden ve istenmeyen öğrenci davranışlarının temel nedeni olarak görülen velilerden veri toplanamamıştır. Dolayısıyla sonraki araştırmalarda veli ve öğrencilerle de görüşmeler yapıp, duruma farklı pencerelerden bakılması sağlanabilir.

Kaynakça

- Akar, İ. (2003). Öğrenci davranışlarını etkileyen etmenler. *Sınıf yönetimi* içinde (Ed. Zeki Kaya). Ankara: Pegem Akademi
- Akar, N. (2006). Ortaöğretim kurumlarında karşılaşılan disiplin sorunları ve eğitim yöneticilerinin çözüm yaklaşımları (Denizli örneği). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Balay, R., & Sağlam, M. (2008). Sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin öğretmen görüşleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 1-24.
- Başaran, E. (2006). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara: Ekinoks Eğitim
- Berg, B. L. & Lune, H. (2019). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (çev. Edt. Prof. Dr. Asım Arı). Konya: Eğitim Yayınevi

- Bull, S. L., & Solity, J. E. (1996). *Classroom management: Principles to practice*. London and New York: Routledge.
- Burden, P. E. (1995). *Classroom management and discipline: methods to facilitate cooperation and instruction*. USA: Longman Publishers.
- Charles, C.M. (1992). *Building classroom discipline: from models to practice*. London: Longman.
- Çelik, V. (2003). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Davis, H. A. (2001). The quality and impact of relationships between elementary school children and teachers. *Journal of Contemporary Educational Psychology*, 26, 431–453.
- Erdoğan, İ. (2003). *Sınıf yönetimi: ders, konferans, panel ve seminer etkinliklerinde başarının yolları*. İstanbul: Sistem Yayıncılık
- Erkesici, E. (2005). *Meslek liselerinde öğrencilerin disipline aykırı davranışlarda bulunma nedenleri (Ankara ili örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Fields, M. V., & Fields, D. (2006). *Constructive guidance and discipline: Preschool and primary education*. Prentice Hall.
- Jones, V. & Jones, L. (2007). *Comprehensive Classroom Management: Creating Communities of Support and Solving Problems*. USA: Pearson Education, Inc.
- Kahveci, N. (2012). Genel liselerde karşılaşılan disiplin sorunlarının uzamsal incelenmesi: İstanbul'dan bir ilçe örneği. *Eğitimde Politika Analizleri ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 64-92.
- Kazu, H. (2007). Öğretmenlerin sınıfta istenmeyen davranışların önlenmesi ve değiştirilmesine yönelik stratejileri uygulama durumları. *Milli Eğitim Dergisi*, 175(5), 7-66.
- Kavanagh, S. (2000). A total system of classroom management: consistent, flexible, practical and working. *Pastoral Care in Education*, 18(1), 17-21.
- Kilimci, S. (2009). Teachers' perceptions on corporal punishment as a method of discipline in elementary schools. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (8), 242- 251.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (Çev. Edt. Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir). Ankara: Pegem Akademi
- Siyez, D. M. (2009). Liselerde görev yapan öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarına yönelik algıları ve tepkileri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(25), 67-80.
- Tunç, B., Yıldız, S., & Doğan, A. (2015). Meslek liselerinde disiplin sorunları, nedenleri ve çözümü bir durum analizi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 384-403.
- Türnüklü, A. (2000). Sınıf içi davranış yönetimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 21(21), 141-152.
- Wentzel, K. R. (1999). Social-motivational processes and interpersonal relationships at school: Implication for understanding motivation at school. *Journal of Educational Psychology*, 91, 76–97.
- Yin, R. K. (2009). *Case study research: Design and method*. Thousand Oaks, CA: Sage.